

Klasszikusokat a filmvászonra!

Örökségünk Lugosi Bélától Zsigmond Vilmosig

Hatvanadik születésnapját ünnepli a Magyar Nemzeti Filmarchívum. Filmörökségünk őrzőjének e szép jubileuma alkalmából rendezik meg november 2. és 5. között az első Budapesti Klasszikus Film Maratont, amelynek az Uránia Filmszínház, a Corvin Filmpalota és a Budapesti Francia Intézet ad otthont. Ez utóbbi helyszínen találkoztunk Ráduly Györggyel, a Filmarchívum igazgatójával, aki január óta vezeti az intézményt.

Korábbi interjújában nyilatkozta: a filmörökség még mindig nem elég megbecsült része a nemzeti kulturális kincsnek.

Nem biztos, hogy a megbecsültség a pontos kifejezés, hiszen a film mindenhol jelentős figyelmet és támogatást kap. Inkább úgy fogalmaznék: a magyar és az egyetemes filmművészet ismerete még mindig nem tartozik egyértelműen az általános műveltséghez. Ezek nem új gondolatok, már Balázs Béla is megfogalmazta, hogy minden országnak olyan kulturális táplálékot kell

kezükbe olyan eszközöket, amelyek révén megtanulják, hogyan kell filmet nézni és befogadni. Olyan képzést kell adni, hogy ne az alapján döntsenek a nézők egy-egy film mellett, hogy melyiknek van nagyobb plakátja és hangosabb előzetese.

Nem is beszélve arról, hogy minden játékfilmnek megvan a maga társadalmi-történelmi üzenete abból a korból, amikor készült. Egykori egyetemi filmesztétika-tanárom mondta, hogy amikor Kabos Gyula azt éneklte, hogy „mejne róze vasutír”, abban benne van a harmincas évek közepének légköre...

Olyan ország tapasztalatait próbáljuk elhozni Magyarországra, ahol a kulturális szektor a GDP-ben nagyobb százalékkal van jelen, mint az autópár.

A filmnek alapvető feladata, hogy a társadalom tükré legyen, reflektálnia kell a társadalmi folyamatokra. A mozinézőnek valahol önmagát kell felfedeznie a vásznon lezajló történetben, a szereplőkben. A magyar film története szerencsére olyan gazdag, hogy elképesztő alkotásokon keresztül láthatjuk újra ezeket a reflexiókat. Hiszen épp az volt a filmesek célja, hogy ne csak a saját koruk elé tartsanak tükröt, hanem hogy alkotásaik tükröként szolgálhassanak akár száz év múlva is.

Ön 13 évig dolgozott Franciaországban, elsősorban filmforgalmazóként. Hogyan tudja az ottani tapasztalatokat hasznosítani a Filmarchívum élén?

biztosítani a felnövekvő generációk számára, amelyek tájékozódási pontot adhatnak később a kultúrafogyasztáshoz. És ez meg is valósul egyéb területeken: a közoktatásban, az irodalomban, a történelemben, a zenében és a képzőművészetekben. A film azonban valahogy kimarad ebből. Nem mondhatjuk, hogy egy 125 évvel ezelőtt megszületett művészeti ág egyenértékű az évszázados, évezredes hagyományokkal, de akkor is tény: a film a legnézettebb, legkeresettebb kollektív művészet ma a világban. Meglepődünk, hogy az iskolákból kijövő nemzedékek mennyire kiszolgáltatottan lépnek be az audiovizuális tartalmak őserdejébe, miközben nem kapnak a

Első feladataim közé tartozott, hogy egyfajta víziót hozzak magammal, ami munkatársaim számára is elérhető és teljesíthető lehet. Kicsit furcsán hangzik ez, hiszen olyan ország tapasztalatait próbáljuk elhozni Magyarországra, ahol a kulturális szektor a GDP-ben nagyobb százalékkal van jelen, mint az autópár. Nem is ennek a szintnek az elérése a cél. Vannak jó példák, Franciaországban és másutt is a világban, Magyarországon pedig van egy hatvanéves Filmarchívum, amely eddigi története során megteremtette azokat az alapokat, amelyekre tervezni és építeni tudunk. Mindenekelőtt hosszú távú filmmegőrzésről, filmmentésről és -terjesztésről van szó. Szerencsés helyzet, hogy a Filmarchívum 2017-ben egy szakmai szervezet felügyelete alá került. A Magyar Nemzeti Filmalap valóban érzi a felelősségét annak, hogy gondoskodnia kell a magyar filmes kultúra továbbadásáról. Most, hogy felkértek erre a feladatra, az általam látott jól működő példákat, amelyeket volt szerencsém megismerni közelről, megpróbáljuk itthon is alkalmazni. A Filmalap felkérésére készítettem tavaly év végén egy javaslatot, ezt együtt tervvé fejlesztettük. Úgy tűnik, mindenki lá-

tott benne racionalitást, mellérendeltek bizonyos forrásokat, amelyek elegendőek ahhoz, hogy nagyobb sebességre kapcsoljon a filmdigitalizálási és filmfelújítási program. Mi kiszámíthatóbb keretek között tudunk filmeket felújítani és terjeszteni, mint azt a Filmarchívum korábban tehetette.

A Filmarchívumban több mint hetvenezer filmet őriznek. Nyilván ezek között rengeteg olyan kincs van, ami eddig még soha nem került a nagyközönség elé.

A Filmarchívumban a hatvanas évek óta őrzik az első, Magyarországon forgatott mozgóképet,

amelyet a Lumière testvérek operatőre, Charles Moisson készített 1896-ban, alig pár hónappal a film megszületése után. Lumière-ék, miután bemutatták Párizsban filmjüket a gyári munkások kijöveteléről, operatőröket küldtek Európa több városába, így Budapestre is. Ekkoriban folytak a millenniumi ünnepek előkészületei, forgattak az épülő Hősök terén, a Lánchídnál. Ez a magyar filmtörténet nullpontja. A közel 72 ezer filmnek csupán töredéke játékfilm, ebben benne vannak a filmhíradók, dokumentumfilmek, rövidfilmek, kísérleti, intézményes és privát filmek is a húszas, harmincas évektől napjainkig. Ezért nagyon széles kutatói tevékenységet kell latba vetni annak érdekében, hogy feltérképezzük ennek az óriási gyűjteménynek a tartalmát. Mivel folyamatos feldolgozásról van szó, egymás után kerülnek elő meglepetések. Szerencsére a Filmarchívum több évtizede olyan nemzetközi szakmai környezetben működik, amelyet a filmarchívumokat tömörítő világszervezet, a FIAF fog egybe. Állandó kapcsolatban vagyunk egymással.

Miben áll az együttműködés?

Ha egy filmnek megvan nálunk a töredéke, felhívást intézünk a többiekhez, hogy nincs-e náluk e töredéket kiegészítő kópia vagy újabb részlet. A nemzetközi filmforgalmazás a kezdetektől fogva létezett, ezért a filmtkercek, kópiák vándoroltak a világban. A magyar filmkincs a 20. századi történelem viharait nem maradéktalanul élte túl, de ettől még a világ egy másik pontján létezhet egy-egy kópia a hiányzó filmből. Év elején például Hollandiában rábukkantak egy 1914-ben forgatott filmre, amelynek címe Munkászubbony. Először azt hitték róla, hogy német vagy osztrák, mert német nyelvű inzertek voltak benne. Miután konzultáltak az osztrák kollégákkal, kiderült, hogy számukra a szereplők nem voltak ismerősek. Ezután a magyar szakértők rájöttek, hogy a film főhőse nem más, mint Hegedűs Gyula, a Vígszínház ünnepezt művésze. Ezáltal a mai közönség megismerheti az arcát és játékát annak a színésznek, akiről ma már többnyire csak annyit tudnak, hogy utcát neveztek el róla a Vígszínház mellett. A hangját már ismertük korabeli gramofonlemezről. Így a nagy kirakós játékban ismét a helyére kerül egy darab. Ilyen kalandos története volt néhány éve Kertész Mihály A tolonc című, szintén 1914-es filmjének, amelyben Játszai Mari játszik. Ennek a filmnek az egyetlen fennmaradt kópiáját New Yorkban találták meg, és a Filmalap támogatásával felújították. Ezáltal ki lehetett adni DVD-n, Blue Rayen, és azóta bejárta a világot, moziban is több helyütt bemutatták. A legfrissebb hír: az osztrák filmarchívumban megtalálták az 1917-ben készült Összeesküvők című magyar film töredékét, amelynek több osztrák szereplője van, és Bécs mellett, a laxenburgi erdőben forgatták. Ezt be is mutatjuk a filmmaratonon november 3-án a Francia Intézetben, a szakmai programok keretében.

A Budapesti Klasszikus Film Maraton megemlékezik Fábri Zoltán születésének századik évfordulójáról. A Filmarchívum tervbe vette Fábri teljes életművének digitalizálását.

A magyar filmtörténet egyik legkiemelkedőbb alakjának filmjeit olyan állapotba akarjuk hozni a digitális technika segítségével, hogy ismét eredeti minőségükben tündököljenek a nagy vásznon. Ez ma lehetséges a Filmlabor technológiája és munkatársai felkészültségének köszönhetően. Az alapvető probléma, hogy amíg ezeket az alkotásokat nem restaurálják teljes körűen, soha nem érik el azt a minőséget, ami újra igazán élvezhetővé teszi őket a moziban. Addig többnyire televízióban, esetleg interneten, elég rossz mi-

nőségben, alacsony felbontásban nézhetjük meg őket. És ez méltatlan. Úgy gondolom, hogy olyan remekműveknek, mint a Körhinta, az Édes Anna, a Két félidő a pokolban, Az ötödik pecsét és sorolhatnám más nagy rendezőink filmjeit, azon a felületen kell ismét találkozniuk a közönséggel, amire készültek – nagy vásznon. Kötelességünk visszavinni a filmet saját természetes közegébe, a mozi termekbe. Ez nagy előrelépés lenne. Tulajdonképpen ezt a filmmaraton is azért találtuk ki, hogy a közönség újra meg tudja nézni ezeket a filmeket digitálisan felújított formában, nagy vásznon.

Például melyeket?

Bemutatjuk Fábri Zoltán már restaurált öt filmjét, és a filmmaraton a Körhintával indul az Uránia Filmszínházban. Az esemény alatt láthatnak majd minden, az utóbbi években teljes körűen restaurált magyar filmet. Az európai filmarchívumok segítségével bemutatunk olyan alkotásokat is, amelyek külföldön készültek, de magyar vonatkozásúak, mint André de Toth Play Dirty, Pressburger Imre Vörös cipellők című filmje, a Badal János által fényképezett Jacques Tati-film, a Playtime. Bemutatjuk André de Toth 1939-es, akkor még Tóth Endreként rendezett Két lány az uccán című filmjét, amelyet 2009-ben Martin Scorsese World Cinema Foundationje finanszírozásában újítottak fel a bolognai filmlaborban, valamint a francia filmarchívum felajánlásával egy Danielle Darrieux főszereplésével készült, 1938-ban teljes mértékben Budapesten forgatott filmet. (A filmet, amelyet Henri Decoin rendezett, nálunk Egy pesti éjszaka címen ismerik, eredeti címe Retour à l'aube, azaz Retúr hajnalban – A szerk.) A csaknem negyven film között lesz Lubitsch- és Wilder-alkotás is, és egy nem túl régi, az idén felújított, új-

Hírdetés

JAMES GOLDMAN
AZ OROSZLÁN TÉLEN

GÁLFFI LÁSZLÓ
HERNÁDI JUDIT

SCHURFF MILÁN
MESZÁROS MÁTÉ
ÓTVOS ANDRÁS
SZAKÁCS HATNALKA
HORVÁTH ILLES

REGISSZOR: ZÓRDI GÉRGÉLY

RENDEZŐ: SZIKSZAI RÉMUSZ

BELVÁROSI SZÍNHÁZ

(VII. KER. KÁROLY KRT. 3/A)

BEMUTATÓ: 2017. DECEMBER 21. (19 ÓRA)

TOVÁBBI ELŐADÁSOK: 2017. DECEMBER 22., 25. (19 ÓRA)

Jegyek válthatók a Belvárosi Színház szervezésén (1075 Bp., Dohány u. 1/a, tel.: 266-7130, nyitva: H-P 10-18 óráig), valamint az ismert jegyirodáknak, a jegyterjesztőknek. Bankkártyás vásárlás a www.jegy.hu és a www.orlaiprodukcio.hu oldalon lehetséges.

rafényelt magyar alkotás, Török Ferenc Moszkva tere. Bizonyára „új fényében” is melegséget és vidámságot ébreszt az emberekben, hiszen fantasztikusan élethű „tanulmány” arról, hogy miként élték meg a fiatalok, az én generációm, a rendszerváltás évét...

A filmmaraton programja tiszteleg a világban szétszóródott magyar filmek előtt. Szinte hihetetlen, hogy a magyaroknak milyen szerepük volt a moztörténetben Angliában, Franciaországban, az Egyesült Államokban, Németországban. Filmklasszikusok egész sora kötődik magyar művészekhez Lugosi Bélától Zsigmond Vilmosig. Ennyire tehetségesek vagyunk?

Természetesen magyarként nagyon örülünk, hogy ennyire fontos szerep jutott nekünk a világ filmművészeté-

ben. Az tény, hogy a magyar filmgyártás, a magyar filmművészet kezdetektől fogva kimagaslóan teljesített és teljesít ma is. Mindig volt nálunk olyan kíváncsi, az újdonságokra nyitott generáció, amelyik el akarta varázsolni a közönséget, amely abban látta hivatását, hogy történeteket meséljen el kortársai és az utókor számára. Voltak olyan magyar filmesek, akik tökéletesíteni akarták szakmai tudásukat. Zseniális operatőrök születtek Magyarországon. Mivel mindig is nagyszámú film készült, a tehetségek lehetőséget kaptak a bizonyításra, majd azzal a filmipari háttérrel és filmes oktatással, ami beindult később Budapesten, kiteljesedhettek szakmájukban, és ezáltal külföldön is megállták a helyüket. Mindig voltak rendkívüli tehetségek, Kertész Mihálytól Korda Sándoron, Jancsó Miklóson, Makk Károlyon, Enyedi Ildikón át Nemes Jeles Lászlóig, de biztosan szerepet játszott e világhírben a képzés és a sok munka is.

Ön autodidaktaként került be a filmes szakmába. Melyek voltak azok a filmek, amelyek e pálya felé irányították?

Remélem, hogy minden ember életében van olyan időszak, amikor ideje és lehetősége van arra, hogy beleássa magát passziójába. Nekem ez a film volt. Középiskolásként, főiskolásként szabadidőmet azzal töltöttem, hogy minél több filmet megnézzek. Rengeteg filmet láttam, magyart és külföldit egyaránt. Ami a kedvenceimet illeti, mind a mai napig az Ernst Lubitsch- és Billy Wilder-féle vígjátékok állnak hozzám a legközelebb. Nagyon szeretem a westernt, John Ford korai filmjeit, de André de Toth Amerikában forgatott westernjeit is, és rendkívüli erejűnek tartottam mindig Sergio Leone filmjeit. És ha már humorról beszélünk, felsorolhatjuk a műfaj legautentikusabb figuráit, Louis de Funèst, Pierre Richard-t, az olasz komédia nagyjait, Alberto Sordit, Nino Manfredit, Ugo Tognazzit, de ide tartozik Peter Sellers is. A vígjáték nagyon nehéz műfaj, talán a legnehezebb hiteles vígjátékot rendezni. / **Göbölös N. László**

Amíg ezeket az alkotásokat nem restaurálják teljes körűen, soha nem érik el azt a minőséget, ami újra igazán élvezhetővé teszi őket a moziban. Addig többnyire televízióban, esetleg interneten, elég rossz minőségben, alacsony felbontásban nézhetjük meg őket.